המכללה האקדמית הרצוג
מיסודן של מכללות ליפשיץ והרצוג
אלון שבות ▪ ירושלים ▪ מגדל עוז

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ו

ycherlow@gmail.com

האם נבואות חייבות להתגשם ?

ישעיהו פרק נה פסוק ח - יא

(ז) כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא דַרְכֵיכֶם דְּרָכָי נְאֻם יְקֹוָק: (ט) כִּי־גָבְהוּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ
כֵּן גָּבְהוּ דְרָכַי מִדַּרְכֵיכֶם וּמַחְשְׁבֹתַי מִמַּחְשְׁבֹתֵיכֶם: (י) כִּי כַאֲשֶׁר יֵרֵד הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן־
הַשָּׁמַיִם וְשָׁמָּה לֹא יָשׁוּב כִּי אִם־הִרְוָה אֶת־הָאָרֶץ וְהוֹלִידָהּ וְהִצְמִיחָהּ וְנָתַן זֶרַע לַזּוֹרֵעַ וְלֶחֶם
לָאֹכֵל: (יא) כֵּן יִהְיֶה דְּבָרִי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא־יָשׁוּב אֵלַי רֵיקָם כִּי אִם־עָשָׂה אֶת־אֲשֶׁר חָפַצְתִּי
וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיו:

רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק י

כל נביא שיעמוד לנו ויאמר שה' שלחו אינו צריך לעשות אות כאחד מאותות משה רבינו או כאותות אליהו ואלישע שיש בהם שינוי מנהגו של עולם, אלא האות שלו שיאמר דברים העתידים להיות בעולם ויאמנו דבריו שנאמר וכי תאמר בלבבך איכה נדע הדבר וגו', לפיכך כשיבוא אדם הראוי לנבואה במלאכות השם ולא יבוא להוסיף ולא לגרוע אלא לעבוד את ה' במצות התורה אין אומרין לו קרע לנו הים או החיה מת וכיוצא באלו ואחר כך נאמין בך, אלא אומרים לו אם נביא אתה אמור דברים העתידים להיות והוא אומר ואנו מחכים לראות היבואו דבריו אם לא יבואו, ואפילו נפל דבר קטן בידוע שהוא נביא שקר, ואם באו דבריו כולן יהיה בעינינו נאמן.

ובודקין אותו פעמים הרבה אם נמצאו דבריו נאמנים כולן הרי זה נביא אמת כמו שנאמר בשמואל וידע כל ישראל מדן ועד באר שבע כי נאמן שמואל לנביא לה'...

...דברי הפורענות שהנביא אומר כגון שיאמר פלוני ימות או שנה פלונית רעב או מלחמה וכיוצא בדברים אלו אם לא עמדו דבריו אין בזה הכחשה לנבואתו, ואין אומרים הנה דבר ולא בא, שהקב"ה ארך אפים ורב חסד ונחם על הרעה ואפשר שעשו תשובה ונסלח להם כאנשי נינוה, או שתלה להם כחזקיה, אבל אם הבטיח על טובה ואמר שיהיה כך וכך ולא באה הטובה שאמר בידוע שהוא נביא שקר...

כוזרי ב, כד:

(כד) אמר החבר: אכן מצאת מקום חרפתי מלך כוזר כי אמנם חטא זה הוא אשר בגללו לא נתקים היעוד אשר יעד האלוה לבית השני רני ושמחי בת ציון כי הנני בא ושכנתי בתוכך נאם ה' כי העניין האלוהי עמד לחול עליהם כבראשונה אלו נענו כלם לקריאה ושבו לארץ ישראל בנפש חפצה אבל רק מקצתם נענו ורבם והחשובים שבהם נשארו בבבל מסכימים לגלות ולשעבוד ובלבד שלא יפרדו ממשכנותם ומעסקיהם.

ויתכן כי על זה רמז שלמה באמרו אני ישנה ולבי ער כנה הגלות בשם שנה ואת התמדת הנבואה בקרבם בשם לב ער ובאמרו קול דודי דופק כון לקריאה אשר יקראם האלוה לשוב לארץ המלים שראשי נמלא טל הן כנוי לשכינה היוצאת מצל קורת המקדש פשטתי את כתנתי מורה על התעצלם להשמע לקריאה ולשוב לארץ ישראל דודי שלח ידו מן החור רמז לעזרא הפוצר בהם ולנחמיה ולנביאים האחרונים.
סוף דבר רק חלק מן העם נענה ולא בלב שלם ולכן גמלם האלוה כמחשבת לבם ונתקימו בהם ההבטחות האלוהיות רק במדה מצמצמת כפי מעוט התעוררותם כי הענין האלוהי אינו חל על אדם כי אם לפי הכנת האדם אם מעט מעט ואם הרבה הרבה אף אנו אלו היינו מוכנים להתקרב אל אלהי אבותינו בלבב שלם כי אז היה הוא ית' מושיענו כאשר הושיע את אבותינו במצרים עכשו שאין הדבר כן אין הדברים שאנו אומרים בתפלותינו השתחוו להר קדשו והשתחוו להדם רגליו והמחזיר שכינתו לציון וכדומה כי אם כדבור התכי וכצפצוף הזרזיר כי בלא כונת הלב אנו אומרים דברים אלה או דומיהם כאשר העירות בצדק שר הכוזרים: (מאמר שני, כד).

רמב"ן ספר הגאולה:
ואולם מצאתי לחכמים ז"ל בזה קשר צריכים אנחנו להתיר אותו. אמרו בהגדת חלק ביקש הקב"ה לעשות חזקיה משיח וסנחריב גוג ומגוג וכו' וזה ענין פלא.
וכאשר עיינתי בו ראיתיו מקיים דברים הרבה, כי כן תמצא אותם ז"ל שהם פורשים תמיד הכתובים האמורים על חזקיהו לעתיד ואומרים בהם תדיר, עתיד הקב"ה. ואמרו ר' יוסי הגלילי אומר: אף שמו של משיח נקרא שלום, שנאמר אביעד שר שלום.
ולכן נראה כי אצלם כל הפרשיות האלה אשר בהן הנחמות גדולות נאמרו לנביא על צד העתיד לישראל ולזרע דוד שהוא אמר מלכם לעולם, ועל צד התנאי הייתה הכוונה בחזקיה המלך, כי אם היו ישראל וחזקיהו המלך חוזרים בתשובה שלמה היה מביא אותם ואומות העולם שרובם עם סנחריב בדין העתיד, ומאבד אלו מפני אלו. אך כאשר הגיע הזמן ולא נגמרה זכותם, אולי גם כן לא נתמלאת סאתם של אלו, ונתן עליהם הדין להאריך להם עוד, בטל תנאי חזקיהו, ונשארו הטובות והנחמות הם על המלך המשיח תחתיו מבניו, ונתקיימו מקצתם עימו ועם דורו כפי הראוי להם.
כי כן עניין הא–לוהים עם כל אדם ועם כל דור מזומן להיטיב כפי הזדמנותם לקבל הטוב...
...והנה נתבאר מן הדברים כי הנחמות החזקות אשר אמר ישעיהו עליו השלום שלא נאמרו בלשון תשמעו ואם תעבדו עתידות הן לבוא על כל פנים, והוא לא פירש אותן על חזקיהו המלך, כי היו באות בימיו על כל פנים, רק על ישראל ועל מלכות בית דוד ככתוב על כסא דוד ועל ממלכתו. ומה שנתקיים נתקיים ומה שלא נתקיים עתיד הוא, ויבא באמת, והנה זה מבואר כדעת חכמי ישראל עליהם השלום (ספר הגאולה, מהדורת שעוואל עמ' רעז– רעט).